

חוק החולה הנוטה למות

להתכונן לעתיד - לחיות בכבוד

עו"ד שביט בן חורין

רקע כללי

חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו-2005, קובע את המקרים והתנאים שבהם אדם רשאי לקבוע איזה טיפול רפואי יהיה מוכן לקבל, אם בכלל, במידה שייקבע כי הוא סובל מבעיה רפואית חשוכת מרפא ושתוחלת חייו אינה עולה על שישה חודשים גם אם יקבל טיפול רפואי. במצב שכזה יוגדר האדם כ-"חולה הנוטה למות".

חוק החולה הנוטה למות מרחיב את הזכות לסרב או להסכים לטיפול, על ידי כך שהוא מאפשר לאדם להביע את רצונו מראש לגבי טיפול רפואי עתידי בו, אם וכאשר ייקבע שהוא חולה הנוטה למות. הרופאים ייעזרו בהוראות שניתנו מראש רק אם המטופל יגיע למצב שבו אינו יכול להביע את רצונו (כגון עקב פגיעה ביכולתו לתקשר עם סביבתו) או במצב שבו אינו כשיר לקבל החלטות (אינו בעל דעה צלולה).

במילים אחרות, החוק מאפשר לאדם, גם בהיותו בריא, להשאר הנחיות בכתב ("הנחיות רפואיות מקדימות") לצוות הרפואי לגבי הטיפול שייסכים לקבל, או שירצה לא לקבל, במידה שיהיה נוטה למות, שמצבו אינו מאפשר קבלת החלטות בזמן אמת.

החוק קובע, כי קבלת החלטות בעניין הטיפול הרפואי בסוף החיים תיעשה אך ורק לפי רצונו של המטופל עצמו, ולא לפי רצונם של בני משפחה או שיקולים אחרים. רצונו של המטופל יכול להיות מוכח בדרכים שונות, והטובה שבהן היא - הוראות מפורשות שכתב בעצמו. דרך נוספת שהחוק מאפשר היא באמצעות מתן ייפוי כוח מיוחד לאדם אחר. אם המטופל הוגדר כ-"חולה הנוטה למות" - הרופאים יהיו מחויבים לקבל את הוראותיו של מיופה הכוח, כאילו הן הוראותיו של המטופל עצמו.

עוד קובע החוק, כי אם יש ספק סביר לגבי רצונו של המטופל שלא יטפלו בו - יש לטפל בו כרגיל. כלל זה נקרא "חזקת הרצון לחיות".

החוק קובע דרכים שונות לקבוע את רצונו של "החולה הנוטה למות" לעניין קבלת טיפול רפואי. כאשר "חולה נוטה למות" עדיין "בעל כשרות" (צלול) - כלומר, מתפקד ומסוגל לגבש רצון ולהביע אותו - פועלים על פי רצונו המפורש, כפי שמובע על ידו בזמן אמת. לעומת זאת, לגבי "חולה נוטה למות" שאינו בעל כשרות, אשר תכנן את עתידו מראש, יש אפשרות לפעול בהתאם להנחיות רפואיות מקדימות שניתנו על ידי המטופל בכתב מבעוד מועד, או בהתאם להחלטות של מיופה כוח שהמטופל מינה לעניין זה מבעוד מועד.

ייפוי כוח למתן הנחיות רפואיות לטיפול רפואי לפי חוק החולה הנוטה למות

למי מיועד ייפוי הכוח לפי חוק החולה הנוטה למות? לאדם המעוניין למנות מיופה כוח, כדי שיהיה מוסמך להחליט במקומו על הטיפול הרפואי שיינתן לו, אם יוגדר כ-"חולה הנוטה למות" שאינו בעל כשרות. חולה נוטה למות בשלב סופני: אדם שנקבע לגביו כי הוא מצוי במצב רפואי שבו כשלו מערכות חיוניות בגופו ותוחלת חייו, אף אם יינתן לו טיפול רפואי, אינו עולה על שבועיים. מצב שכזה, כשבנוסף האדם אינו כשיר לקבל החלטות, מאפשר מתן הוראות להימנע מכל סוג של החיאה, התחלה של כל סוג של הנשמה מלאכותית והימנעות מכל סוג של הזנה מלאכותית.

הנחיות רפואיות מקדימות

בנוסף לחתימה על ייפוי כוח לפי חוק החולה הנוטה למות יש אפשרות לתת הנחיות רפואיות מקדימות, שבהן מייפה הכוח מפרט את רצונו לגבי טיפול רפואי עתידי בו, אם יהיה חולה נוטה למות שאינו בעל כשרות, בדבר הימנעות מטיפולים רפואיים או בדבר קבלת טיפולים רפואיים חריגים להארכת חיים.

נותן ההנחיות הרפואיות המקדימות מפרט במסמך ההנחיות המקדימות מאילו טיפולים ברצונו להימנע. כך למשל, אדם יכול להורות מראש על הפסקת טיפול רפואי מחזורי, כדוגמת טיפולי דיאליזה, כימותרפיה, הקרנות וכדומה, אם טיפולים אלו קשורים למחלתו חשוכת המרפא.

רישום הנחיות רפואיות מקדימות וייפוי כוח במאגר המידע של משרד הבריאות

משרד הבריאות מנהל מאגר שבו ניתן למסור לרישום ולהפקיד הנחיות רפואיות מקדימות וייפוי כוח לפי חוק החולה הנוטה למות, לשם איתור על ידי הצוות הרפואי בבוא השעה לעשות בהם שימוש, זאת על מנת לברר מהו רצונו של החולה.

שאלות נפוצות

האם אוכל לתת הנחיות לגבי המתת חסד?

התשובה הכללית היא "לא". החוק אינו מתיר חופש פעולה מוחלט,

נותן ההנחיות הרפואיות המקדימות מפרט במסמך ההנחיות המקדימות מאילו טיפולים ברצונו להימנע. כך למשל, אדם יכול להורות מראש על הפסקת טיפול רפואי מחזורי, כדוגמת טיפולי דיאליזה, כימותרפיה, הקרנות וכדומה, אם טיפולים אלו קשורים למחלתו חשוכת המרפא.

למרות שבדרך כלל יכובד רצונו של "החולה הנוטה למות" להימנע מטיפול בו. אסור לעשות כל פעולה המכוונת להמית את המטופל, או שתוצאתה, קרוב לוודאי, היא גרימת מותו. אסור לסייע לאדם להתאבד. מותר להימנע מכל סוג של החיאה, התחלה של כל סוג של הנשמה מלאכותית והימנעות מכל סוג של הזנה מלאכותית רק כאשר מדובר בחולה סופני (תוחלת חיים של שבועיים).

האם אוכל בעתיד לבטל או לשנות את ייפוי הכוח או את ההנחיות המקדימות?

כן, קיימת אפשרות לבטל או לשנות בכל עת.

את מי אוכל למנות כמיופה כוח?

בעיקרון ניתן למנות כל אדם. תוכל למנות את אחד מילדיך כמיופה הכוח, וילד אחר כמיופה כוח מחליף.

האם אוכל לתת הנחיות בעניינים הקשורים לטיפול רפואי בחיי היום-יום? ייפוי כוח לפי חוק החולה הנוטה למות חל רק על עניינים הקשורים בטיפול רפואי בשלב של סוף החיים, ואינו חל על עניינים רפואיים שוטפים של היום-יום. כדי למנות מיופה כוח שיטפל בעניינים רפואיים שוטפים של היום-יום, וכן בעניינים רכושיים ובעניינים אישיים, צריך לפנות לעורך דין לצורך עריכת ייפוי כוח נוסף - "ייפוי כוח מתמשך", וכן ניתן להסדיר את כל הדרוש במסגרת תכנון משפטי מוקדם.

עו"ד שביט בן חורין מרמת השרון מתמחה בעריכת דין לגיל השלישי. בעל הכשרה והסמכה מיוחדת מטעם משרד המשפטים לעריכת ייפוי כוח מתמשך. חבר בוועדת ייפוי כוח מתמשך של מחוז תל אביב בלשכת עורכי הדין. מרצה בנושא תכנון משפטי מקדים לתקופת הגיל השלישי בפני פורומים מקצועיים ואוכלוסיית האזרחים הוותיקים. האמור לעיל אינו מהווה חוות דעת משפטית ו/או תחליף לייעוץ משפטי אישי.

עו"ד שביט בן חורין השתתף בוועדת היגוי במינהל גיל הזהב בתכנית הקהילתית "הכינוי מראש"